

Nr 239.

Av herr **Vahlquist m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, angående förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén.

I proposition nr 188 av den 12 juni 1914 föreslår Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat statsrådsprotokoll för samma dag, riksdagen dels medgiva:

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som är född tidigare än den 1 januari 1847, må utgå med 200 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som under år 1914 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, må utgå med 125 kronor;

att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som under något av åren 1915—1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt nämnda lag, må utgå med följande belopp:

till den, som år 1915 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 110 kronor,

• den, som år 1916 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 95 kronor,

• den, som år 1917 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 80 kronor,

• den, som år 1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd, med 65 kronor,

dock att underhållstagare, som redan enligt gällande bestämmelser äger åtnjuta gratial till högre belopp än det, som enligt ovanstående skulle tillkomma honom, må äga tillgodonjuta det högre beloppet;

att korpraler och vice korpraler ävensom vaktmästare vid intendentur-

kåren fortfarande må åtnjuta de till dem enligt nu gällande bestämmelser efter erhållet avsked utgående tillägg till de för avskedade soldater bestämda gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa;

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare må från Vadstena krigsmanshuskassa utgå ett belopp av 30 kronor;

dels besluta, att det under tionde huvudtiteln nu uppförda ordinarie anslaget å 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» må utgå ur samma huvudtitel och i stället därstädes uppföras två ordinarie anslag, det ena å 106,000 kronor, benämnt »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»;

dels ock öka det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln upptagna anslaget »till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap»

nu.....	kronor 294,000: —
med.....	» 499,000: —
till	kronor 793,000: —

Förslaget grundar sig på ett av tillkallade sakkunnige den 9 december 1913 avgivet betänkande med titel *utredning och förslag i fråga om höjning av underhåll och pensioner till avskedat manskap vid armén och flottan utarbetade av därför tillkallade sakkunnige*.

Kungl. Maj:ts framställning avviker dock väsentligt från de sakkunniges hemställan, vilken har följande lydelse:

»Under åberopande av, vad vi i detta betänkande anført, hemställa vi alltså, att erforderliga åtgärder måtte vidtagas sålunda,

att nuvarande och blivande underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa måtte komma i åtnjutande av ett förhöjt årligt underhållsbelopp vid fyllda 50 år till 75 kronor;

vid fyllda 60 år till 100 kronor;

att vid inträffad invaliditet enligt lag om allmän pensionsförsäkring underhållstagare må åtnjuta utom till dem utgående gratial från Vadstena krigsmanshuskassa pensionstillägg eller understöd oavkortat;

att beträffande tillämpningen av § 7 i lag om allmän pensionsförsäkring sådan bestämmelse utfärdas, att de från Vadstena krigsmanshuskassa utgående underhållen liksom gratifikationerna från Invalidhusfonden icke beräknas såsom årsinkomst;

att till underhållstagare, som den 1 januari 1914 uppnått 67 levnadsår, gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa bestämmes till 200 kronor årligen;

att till underhållstagare, som drabbas av övergångsbestämmelserna i lag om allmän pensionsförsäkring, underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa bestämmes

för dem som äro födda år 1847 till 125 kronor och

» » » » » » 1848 » 110 »

att såsom begravningshjälp efter avliden underhållstagare skall utbetalas ett belopp av 30 kronor;

att till bestridande av kostnaderna för de ökade underhållen det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget å 294,000 kronor under benämning »förhöjning i gratialen åt avskedad manskap» höjes för år 1914 med 750,000 till 1,044,000 kronor, och för år 1915 med 704,000 till 998,000 kronor;

att det under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget av 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» uppdelas i tvenne anslag å sagda huvudtitel, ett å 106,000 kronor under titel »till Arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och ett å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa», samt

att nu gällande bestämmelser beträffande korprals- och vice korprals-tilläggs utgående bibehållas oförändrade.»

För underhållstagare födda 1852 och senare, och vilka komma i åtnjutande av pensionslagens förmåner, har Kungl. Maj:t icke ansett sig böra föreslå någon höjning i gratialen. Kungl. Maj:t har sålunda beträffande dessa helt och hållet frångått de sakkunniges förslag, gående ut på att underhållstagare skulle vid fyllda 50 år komma i åtnjutande av ett gratial av 75 kronor samt vid fyllda 60 år ett gratial av 100 kronor.

Vad vidare beträffar underhåll till gratialister, som äro uteslutna från pensionslagens förmåner, har Kungl. Maj:t följt de sakkunniges förslag.

Vad angår underhåll till gratialister, som drabbas av pensionslagens övergångsbestämmelser beträffande understöd eller pensionstillägg, har Kungl. Maj:t anslutit sig till de sakkunniges förslag beträffande underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa, vilka under åren 1914 och 1915 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. För underhållstagare däremot, som under något av åren 1916—1918 förvärvat samma rätt enligt nyssnämnda lag, hava gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa föreslagits skola utgå med respektive 95, 80 och 65 kronor, varigenom gratialen tillsammans med under dessa år utgående pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring skulle komma att uppgå till jämt 200 kronor, under det att

de sakkunnige ansett underhållen för samma år borde utgå till sammanlagt respektive 205, 220 och 235 kronor, de respektive beloppen uppkomma genom det av de sakkunnige föreslagna gratialet 100 kronor vid fyllda 60 år + pensionstillägg eller understöd, utgående under vart och ett av åren 1916—1918.

I övriga delar har Kungl. Maj:t anslutit sig till de sakkunniges förslag med den ändring beträffande behövt nytt anslag, som blivit en följd av de minskade eller uteblivna förhöjningarna i gratialen.

Under återopande av lagen om allmän pensionsförsäkring har Kungl. Maj:t liksom statskontoret ansett, att någon höjning av gratialen före 67 års ålder icke skulle vara behövt. Ett sådant antagande strider emellertid helt och hållet mot de grundsatser, som hittills gjort sig gällande beträffande gratialens belopp vid olika åldrar.

Att de fördelar, lagen om allmän pensionsförsäkring kan komma att medföra, skulle anses göra de sakkunniges förslag om ökning i underhållen för 50- och 60-åringar obehövt, hava de sakkunnige vederlagt genom följande yttranden i sitt betänkande sid. 38 och 42:

»1912 års riksdag uttalade i sin skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i förevarande fråga, att vid densamma särskilt borde tagas i övervägande, huruvida icke den förhöjning, som kunde komma i fråga, skulle tilldelas vederbörande underhållstagare vid en något högre åldersgräns än den som gäller beträffande det år 1909 beviljade tillskottet, eller vid 50 års ålder.

Efter sorgfälligt övervägande hava vi ock funnit oss böra föreslå bestämmelser i denna riktning, men anse likväl, att ett om än ringa tillägg bör tilldelas gratialister redan vid den från krigsmanshuskassans ursprung hävdvunna åldersgränsen av 50 år, då vissheten om att redan vid denna ålder få uppbära en fast, ej allt för lågt underhållsbelopp kan vara av största betydelse för soldaten. Vi tänka därvid särskilt på möjlighörandet för honom att åt sig förvärva eget hem. Härtill hava vi även föranletts av de framställningar till Kungl. Maj:t om ökad begynnelsepension, som år 1910 gjordes av i tjänst varande indelt manskap vid flertalet av arméns truppförband. Detta manskap erhåller visserligen numera avsked efter 25 tjänsteår, eller vid omkring 45 års ålder, och det kunde på grund härav synas berättigat, att gratialisterna redan från denna tid erhöilo ökat underhåll. Då emellertid vid denna ålder arbetsförmågan måste anses i allmänhet ännu ett antal år vara oförminskad, och dessutom kostnaderna skulle i ej ringa grad ökas, om tillägg finge åtnjutas redan från den tid, då

underhåll började erhållas, hava vi ansett, att deras uttalade önskningar ej böra vinna avseende i vidare mån än att gränsen nedåt för rätt till erhållande av tillägg i underhållen sättes till 50 år.

När vi sålunda hålla före att underhållet vid denna ålder av 50 år bör undergå en första om än ringa förhöjning, anse vi oss böra föreslå underhållsbeloppets fastställande vid nämnda ålder till 75 kronor, på det att de gratialister, som nu åtnjuta 61 kronor, skola erhålla någon förbättring i sitt underhåll.

Vid uppnådda 60 år har arbetsförmågan enligt vår uppfattning i så avsevärd grad avtagit, att en ytterligare förbättring av underhållen vid denna ålder synes påfordrad. Vi anse oss därför böra föreslå, att underhållet vid 60 års ålder skall utgå med 100 kronor.»

»De fördelar, lagen om allmän pensionsförsäkring bereder, tillkomma som förut nämnts varje svensk man, utan att direkt hava tjänat staten. Det måste därför synas fullt berättigat, att den medborgare, som direkt tjänat staten, och detta en längre tid, som erkänsla härför också av staten beredes någon förmån på ålderdomen utöver, vad som tillkommer alla och en var.

I överensstämmelse härmed och såsom förut erinrats synes det oss rätt och billigt, att det indelta manskapet efter slutad tjänstetid av staten erhåller ett årligt understöd som erkänsla för troget arbete och ett understöd av den betydelse, att det kan hjälpa dem till en någorlunda sorgfri tillvaro på ålderdomen.

Enligt nu gällande bestämmelser utgå ju också till avskedad manskap, som uppfyllt därför stadgade villkor, underhåll från Vadstena krigsmanshushus-kassa. Dessa underhåll äro emellertid, som vi redan påvisat, alldeles otillräckliga. Även med de fördelar pensionslagen tillförsäkrar dem av gratialisterna, som kunna bliva av desamma delaktiga, uppnå de ej ett sammanlagt understödsbelopp tillräckligt att skydda dem för nöden. Folkpensioneringens förmåner tillfalla nämligen ej i sin fulla utsträckning dem, som redan nu nått en mognare ålder, enär den först från och med år 1964 kan anses fullt genomförd, och vid den tiden torde blott få, om ens någon av gratialisterna finnas i livet.»

Beträffande underhållsbeloppets storlek under övergångsåren 1916—1918 ha de sakkunnige ansett detta böra bibehållas vid den storlek, som av de sakkunnige föreslagits böra utgå till underhållstagare från och med fyllda 60 levnadsår. Detta synes oss fullt riktigt. En nedsättning av ett en gång tilldelat gratial, erhållet på grund av att underhållstagaren direkt

tjänat staten, bör icke få ske. Beträffande pensionstilläggets eller understödets belopp under övergångsåren, äro ju de indelta soldaterna likställda med övriga medborgare och skulle sålunda en reducering av gratialet på sätt Kungl. Maj:t föreslagit knappast kunna sägas vara med billighet och rättvisa överensstämmande.

Anledningen till att Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna helt och hållet ansluta sig till de sakkunniges hemställan framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet sid. 29 och följande i propositionen och synes huvudskälet vara de avsevärda ökade kostnader sakkunniges förslag skulle medföra och som uppgivas skulle stiga till sammanlagt nya statsanslag under tiden till och med 1937 av omkring 7 $\frac{1}{2}$ miljoner (7,555,000) kronor, mot enligt Kungl. Maj:ts förslag 3,440,000, en uppgift dock ej fullt riktig, då i de 7 $\frac{1}{2}$ miljonerna jämväl ingår, att förhöjningen skulle inträda redan från och med år 1914. Antages däremot så väl Kungl. Maj:ts som sakkunniges förslag komma att tillämpas från och med den 1 januari 1915, bliva jämförelsetalen 6,461,000 kronor och 3,440,000 kronor.

Till stöd för de gjorda avprutningarna på sakkunniges förslag åberopas statskontorets yttrande i frågan, ett yttrande av följande lydelse:

»Till följd av nådig remiss å särskilt tillkallade sakkunniges med skriftelse den 9 december 1913 till statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet överlämnade utredning och förslag i fråga om höjning av underhållen från Vadstena krigsmanshuskassa till avskedat manskap vid armén får statskontoret, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra följande.

Visserligen kan det icke förnekas, att det framstår såsom önskvärt, att gratialen till avskedat manskap vid armén må kunna i någon mån höjas. Förevarande utredning giver nämligen vid handen, att gratialen i allmänhet äro så små, att desamma icke ens för gratialister, som uppnått den ålder, då förvärvsförmågan måste anses upphört, och således åtnjuta ett i någon mån förhöjt gratial, erbjuda ett väsentligt bidrag till levnads-kostnadernas bestridande. Men å andra sidan får dock icke lämnas ur sikte, att ifrågavarande från Vadstena krigsmanshuskassa med därtill anslagna statsmedel utgående gratial icke äro avsedda att utgöra pensioner i vanlig mening, utan endast att lämna ett efter förhållandena avpassat skäligt tillskott till bestridande av kostnaderna för uppehållet. Beaktas icke detta i tillbörlig grad, bliva kostnaderna, såsom föreliggande förslag utvisar, så betydande, att man svårigen kan vänta, att medel därtill kunna bere-

das. Enligt de sakkunniges utredning skulle genomförandet av deras förslag icke blott fullständigt förbruka Vadstena krigsmanshuskassas kapital, utgörande omkring 4,400,000 kronor, utan även därutöver erfordra statsanslag under tiden till och med år 1937 till sammanlagt belopp av inemot 20,000,000 kronor, därav nytt anslag å tillhoppa 7,500,000 kronor. Efter nämnda tid skulle de nuvarande anslagen bliva tillräckliga och småningom kunna minskas. Med hänsyn till dessa högst betydande kostnader framstår det för statskontoret såsom alldeles nödvändigt, att söka vidtaga sådana ändringar i förslaget, att därigenom kostnaderna bliva i avsevärd mån minskade.

I underdånigt utlåtande den 25 februari 1909 i fråga om då förevarande förslag om höjning med 25 kronor av gratialen till alla underhållstagare, som uppnått 50 års ålder, framhöll statskontoret — huvudsakligen i syfte att nedbringa kostnaderna — att förhöjningen icke syntes böra inträda så tidigt som vid nämnda ålder, då i allmänhet förvärvsförmågan ännu vore oförminskad. Sedan nämnda förslag vunnit bifall och sådan förhöjning från och med 1910 års ingång tillämpats, föreligger enligt statskontorets mening icke någon som helst anledning att nu åter höja gratialen för underhållstagare redan vid uppnådd ålder av 50 år; och statskontoret håller jämväl före, att icke ens uppnådd ålder av 60 år bör föranleda gratialförhöjning.

Såsom de sakkunnige framhållit måste vid bedömande av nu föreliggande fråga om förbättring i gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa tagas i beaktande de fördelar, som genom lagen om allmän pensionsförsäkring av den 30 juni 1913 beretts åldringar och arbetsinvalider. Dessa fördelar äro av den betydelse, att statskontoret för sin del icke kan finna skäl föreligga, att för dem bland ifrågavarande gratialister, som därav bliva delaktiga, vidtaga någon förhöjning i deras gratial, under förutsättning dock att dessa gratialister, såsom de sakkunnige föreslagit, icke må på grund av innehavande gratial drabbas av det i 7 § av nämnda lag föreskrivna avdrag å pensionstillägget. Enligt bestämmelserna i omförmälda lag skulle under angivna förutsättning gratialist vid uppnådd ålder av 67 år eller dessförinnan vid inträdd varaktig oförmåga till arbete erhålla, förutom det pensionsbelopp, vartill han på grund av erlagda avgifter kunde vara berättigad, ett pensionstillägg av statsmedel till belopp av 150 kronor jämte förhöjning därav i förhållande till erlagda afgifter. Även om de belopp, som avpassas efter de erlagda avgifterna, icke torde under den närmaste tiden bliva av någon större betydelse för gratialisten, synes dock vad som

sålunda erhålles i pensionstillägg tillika med gratialet och i förekommande fall gratifikation från invalidhusfonden tillhopa utgöra ett nöjaktigt underhåll.

Alla, som vid utgången av år 1913 redan uppnått 67 års ålder, äro emellertid uteslutna från de förmåner, omförmälda lag avser att bereda; och av en sådan anledning synas de gratialister, vilka alltså icke med tillhjälp av pensionsförsäkringslagen få sin ställning förbättrad, böra från och med 1915 erhålla förhöjt gratial. Av hänsyn till kostnaderna anser dock statskontoret, att gratialet, som av de sakkunnige i detta fall föreslagits till 200 kronor, bör begränsas till 150 kronor eller samma belopp, som enligt pensionsförsäkringslagen skall av statsmedel utgå såsom pensionstillägg till därtill berättigade.

För de gratialister, vilka under åren 1914—1918 uppnå 67 års ålder och alltså enligt övergångsbestämmelserna i nämnda lag få endast avkortat pensionstillägg, synes jämväl böra från och med år 1915 beredas ett förhöjt gratial för att de åtminstone icke skola erhålla mindre belopp än nyssnämnda, från pensionsförmån enligt lagen alldeles uteslutna gratialister. Det vill synas statskontoret, som om förbättringen för nu ifrågakvarande gratialister bör avpassas så, att den som år 1914 fyller 67 år, erhåller i pensionstillägg och gratial tillhopa 160 kronor, den som år 1915 fyller 67 år 170 kronor o. s. v. med 10 kronors förhöjning för gratialist, tillhörande närmast följande årsklass. Då en år 1914 67-årig enligt meranämnda lag erhåller i pensionstillägg 75 kronor, bör alltså gratialet för honom bestämmas till 85 kronor; en år 1918 67-årig, vilken i pensionstillägg äger bekomma 135 kronor, bör i gratial erhålla 65 kronor; med iakttagande i dessa som i andra förekommande fall, att den, som redan enligt gällande bestämmelser äger åtnjuta gratial till högre belopp än det, som sålunda skulle enligt detta förslag tillkomma honom, äger tillgodonjuta det högre beloppet.

Det hade visserligen varit önskligt, att förhöjning i gratialen kunnat såsom de sakkunnige föreslagit beredas redan från och med innevarande år; men då staten för detta år redan är reglerad och det synes böra undvikas, att i riksstaten för år 1915 upptaga ett avsevärt belopp för bestridande av gratial för år 1914, samt härtill kommer, att åtskilliga olägenheter måste följa av en retroaktiv tillämpning av den gratialförhöjning, som föreslås, anser sig statskontoret icke kunna i denna del förorda de sakkunniges förslag.

Vad statskontoret sålunda föreslagit innebär alltså, dels att det av de sakkunnige framlagda förslaget i fråga om tillämpningen av 7 § i pen-

sionsförsäkringslagen må bifallas, dels ock att gratialen från Vadstena krigsmanshuskassa skola från och med 1915 för nedannämnda gratialister utgå med följande belopp, nämligen:

till dem, som äro födda tidigare än år 1847.....	kr. 150: —
» » » » » år 1847	» 85: —
» » » » » » 1848	» 80: —
» » » » » » 1849	» 75: —
» » » » » » 1850	» 70: —
» » » » » » 1851	» 65: —

Enligt de sakkunniges beräkning skulle med tillämpning av deras förslag gratialen från år 1915 utgå med ett sammanlagt belopp av 1,649,000 kronor, varav 514,000 kronor beräknas att gäldas med nuvarande anslag och 431,000 kronor bestridas med anlitan av kassans egna medel samt återstoden 704,000 kronor fyllas genom nytt anslag. Huru stor besparing i den sålunda beräknade kostnaden, som skulle vinnas, om statskontorets förslag i stället tillämpades, kan visserligen icke med ledning av endast de uppgifter, som finnas meddelade i förevarande betänkande, exakt angivas; men av en approximativ beräkning har framgått, att besparingen skulle komma att belöpa sig till minst 500,000 kronor. Totalkostnaden för år 1915 skulle vid sådant förhållande utgöra 1,149,000 kronor. Härav kan med nuvarande anslag, beräknat på sätt av betänkandet framgår, bestridas ett belopp av 514,000 kronor. Kassans egna medel skulle enligt de sakkunniges plan intill utgången av år 1937 småningom konsumeras för bestridande av gratialkostnader; men då det belopp, som enligt de sakkunniges förslag beräknats att för år 1914 gäldas med anlitan av kassans kapital, vid tillämpning av statskontorets förslag icke skulle utgå, synes man utan att synnerligen förrycka nämnda plan kunna beräkna kassans tillskott till utgifternas bestridande något högre för år 1915. Om man därför beräknar att 450,000 kronor av kostnaderna för sistnämnda års gratial gäldas av kassans egna medel, skulle nytt anslag erfordras till belopp av 185,000 kronor. Detta belopp läter böra läggas till det nu befintliga anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap. Med hänsyn till osäkerheten i den av statskontoret gjorda kostnadsberäkningen skulle det ju kunna ifrågasättas, huruvida icke anslaget borde i riksstaten uppföras såsom förslagsanslag. Skulle emellertid anslaget visa sig otillräckligt, torde kassans egna medel, vilka, såsom nämnts, äro avsedda att småningom konsumeras, få anlitas för fyllande av bristen.

Mot de sakkunniges förslag om uppdelning av det nuvarande anslaget å 243,640 kronor till Vadstena krigsmanshuskassa i två anslag, det ena å 106,000 kronor under titel »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor till Vadstena krigsmanshuskassa, har statskontoret icke något att erinra, liksom ej heller beträffande de sakunniges övriga förslag, vilka ej här ovan blivit av statskontoret särskilt behandlade. Stockholm den 20 januari 1914.»

Då det kan vara av intresse att erfara, vad statskontoret yttrade i samma fråga i anledning av sakkunniges den 12 juni 1908 avgivna betänkande i fråga om förbättrad manskapspensionering vid armén och flottan, anse vi oss böra här intaga detta. Yttrandet lyder:

»Till följd av erhållen nådig remiss å utsedde sakkunniges den 12 juni 1908 avgivna betänkande i fråga om förbättrad pensionering för allt hären och flottan förut och ännu tillhörande manskap, som är eller framdeles enligt gällande bestämmelser kan bli berättigat till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa eller flottans pensionskassa, får statskontoret med remissaktens återställande anföra följande.

Vad i förevarande betänkande anförts om behovet av pensionsförhöjning för arméns och en del av flottans manskap samt om angelägenheten av att förbättring i sådant avseende beredes icke blott hädanefter avgående utan även redan avskedad manskap finner sig statskontoret kunna biträda. Icke heller har statskontoret något att erinra mot förslaget, att förbättringen beredes i form av en för alla ifrågavarande pensionärer lika stor tilläggs-pension; och synes det i betänkandet framlagda förslaget jämväl i övrigt vara av beskaffenhet att kunna i huvudsak förordas. Kostnaderna för förslagets genomförande äro dock högst betydliga. Då statskontoret anser tilläggs-pensionens föreslagna belopp, 25 kronor, vara det minsta som gärna kan komma i fråga, samt alltså icke kan finna nedsättning därav tillräddig, synes det till kostnadernas minskande kunna i stället ifrågasättas, huruvida icke den föreslagna tidpunkten för tillträde av tilläggs-pension — uppnådda 50 levnadsår — skulle kunna utan olägenhet något framflyttas. Åtminstone intill uppnådd 55 års ålder torde nämligen arbetsförmågan i allmänhet kunna antagas vara i det närmaste oförminskad och behovet av pensionsförhöjning ännu i någon mån mindre framträdande.

Statskontoret kan naturligtvis icke ingå i bedömande av de i betänkandet angivna, på försäkringstekniska grunder stödda beräkningar rörande

kostnaderna för förslagets genomförande. I saknad av upplysningar i betänkandet rörande den detaljerade planen och särskilt angående beräknade antalet pensionärer under vart år av den för anslagens utgående föreslagna 30-årsperioden låter sig en ingående granskning icke verkställa. Det vill emellertid förefalla statskontoret i viss mån tvivelaktigt, huruvida de föreslagna anslagsförhöjningarna vid varje tidpunkt av perioden förslå till gäldande av tilläggs pensionerna. Antalet nuvarande pensionärer bland avskedad manskap vid flottan, vilka uppbära pension till sådant belopp, att förhöjning enligt förslaget skulle dem tillkomma, utgör enligt uppgift i betänkandet 1,804. Huru många av dessa, som uppnått 50 års ålder och alltså redan nu skulle komma i åtnjutande av tilläggs pension, är icke upplyst; men om det antages att $\frac{2}{3}$ av antalet uppnått nämnda ålder — ett antagande som med hänsyn till bestämmelserna för erhållande av pension från flottans pensionskassa icke förefaller orimligt — skulle kostnaderna för beredande av tilläggs pension med 25 kronor åt en var av dessa 1,200 pensionärer uppgå till 30,000 kronor. Då i betänkandet föreslås en anslagshöjning för ändamålet av endast 23,100 kronor för år, skulle alltså under omförmälda antagande första året komma att utvisa en icke obetydlig brist. Med hänsyn till de överskott, som äro att förvänta å anslagen under periodens senare del, är det dock ganska visst att de beräknade medlen förslå, då man betraktar perioden såsom en helhet.

Likaledes är det otvivelaktigt, att den beräknade anslagsförhöjningen jämte det ökade bidraget från invalidhusfonden ävensom den i betänkandet angivna delen av Vadstena krigsmanshuskassas nuvarande kapitaltillgång skola förslå till den föreslagna gratialförhöjningen för arméns manskap; men därför synes den möjlighet dock icke vara alldeles utesluten, att det t. ex. efter 20 år kan visa sig att kassans hela kapitaltillgång är uttömd samt övriga för ändamålet anslagna medel icke räcka till. De sista årens överskott komma även här att fylla bristen.

Statskontoret har velat härå fästa uppmärksamheten särskilt med hänsyn till de ökade anspråk på statsverket, som under sådana förhållanden utan tvivel måste uppstå; statsverket lär nämligen få vara berett att förskjuta medel till täckande av eventuell brist för att sedermera göra sig ersatt genom de överskott, som därest beräkningarna äro riktiga, måste uppkomma å de anslagna medlen under 30-årsperiodens sista år.

Vidare får statskontoret framhålla, att — såsom ock blivit i betänkandet antytt — invalidhusfondens avkastning icke förslår både till det i förvarande betänkande föreslagna förhöjda bidraget till Vadstena krigsmans-

huskassa och till beredande av medel till viss i särskilt betänkande av utsedda sakkunnige den 17 december 1907 föreslagen ersättning i anledning av kroppskada, ådragen under militärtjänstgöring; varför vid bifall till nu föreliggande förslag i denna del särskilt årligt anslag för sistnämnda ändamål varder erforderligt.

Slutligen vill statskontoret påpeka, att de i förevarande betänkande å sidan 34 och 35 intagna uppgifter rörande Vadstena krigsmanshuskassas ställning under år 1907 i sedermera verkställt bokslut undergått vissa jämkningar; skiljaktigheterna, som framgå vid jämförelse med det från trycket utgivna »kapitalkonto till rikshuvudboken för år 1907» (sid. 76), äro emellertid så obetydliga, att de icke synas kunna inverka förryckande på de i betänkandet meddelade beräkningarna.

I övrigt har innehållet i förevarande betänkande icke givit statskontoret anledning till någon erinran. Stockholm den 25 februari 1909.»

Vid en jämförelse mellan dessa båda yttranden har man nog skäl att göra sina reflektioner.

Vi kunna i detta sammanhang icke underlåta att här jämväl intaga ett yttrande av departementschefen till statsrådsprotokollet bilagt Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 151 år 1909 rörande höjning av underhållen till avskedat manskap vid armén och flottan. Departementschefen yttrar nämligen bland annat följande:

»För kostnadernas nedbringande har statskontoret framkastat den tanken, att tidpunkten för tillträddandet av det ifrågasatta underhållstillägget skulle framskjutas till 55 års ålder. Om det än, såsom statskontoret framhåller, kan antagas, att de flesta av manskapet intill denna ålder bibehålla sin arbetsförmåga i det närmaste oförminskad, synes mig dock vid bedömande av denna fråga hänsyn jämväl böra tagas därtill, att underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa hittills fått uppbäras senast vid 50 års ålder, och då nu endast ifrågasättes ett tillägg till dessa underhåll, torde tillräckliga skäl ej förefinnas för framskjutande av denna åldersgräns beträffande rätten att tillträda nämnda tillägg.»

I nu överlämnade proposition nr 188, sid. 30, framhåller departementschefen, att de indelta soldaterna av sin tjänstgöring ej upptagits större del av året än att de kunnat ägna sig åt annan verksamhet och »de kunna därför näppeligen på grund av sin tjänstgöring anses förtjänta av en verklig pension, tillräcklig för deras uppehälle vid avgången ur tjänsten». Gent emot detta påstående vilja vi framhålla, att det belopp sakkunnige

föreslagit för gratialen vid avgången ur tjänsten eller 75 kronor (ett belopp som dock erhålles först vid uppnådda 50 levnadsår) ingalunda kan sägas utgöra en verklig pension utan endast ett tillskott till levnadskostnadernas bestridande. Ingen lär väl heller kunna med fog påstå, att ett gratial av 100 kronor vid fyllda 60 levnadsår kan sägas utgöra en verklig pension, tillräcklig för underhållstagarens levnadsuppehälle, utan måste väl även detta belopp betraktas endast som ett tillskott till levnadskostnadernas bestridande, något högre än vid 50 levnadsår, då vid 60 levnadsår förvärvsförmågan måste anses vara mindre än vid förstnämnda ålder.

Enligt folkpensioneringskommitténs uppfattning skulle 300 kronor anses kunna ungefär motsvara existensminimum för en man.

Att de sakkunniges i och för sig så blygsamma framställning icke kunnat av Kungl. Maj:t upptagas har väckt förstämning ej blott hos alla dem, som gått och väntat på att erhålla någon höjning i de hittills utgående alldeles för knappt tillmätta underhållsbeloppen, utan även hos många som äga kännedom om att ett verkligt behov förefinnes för höjning av gratialen och som lärt sig uppskatta och värdera den indelta soldaten och hans gärning. Det måste vara vår plikt att sörja för, att de ännu kvarvarande av gamla indelningsverket, efter att hava lämnat den aktiva tjänsten med rätt till underhåll, komma i åtnjutande av dylikt underhåll, avpassat efter behovet för olika åldersklasser, till så högt belopp, att de därav hava verkligt gagn. 1912 års sakkunniga yttra å sid. 36 i sitt betänkande:

»Liksom erfarenheten givit vid handen, att de förhöjningar i underhållen, som åren 1901, 1905 och 1909 av riksdagen beviljats, hava varit otillräckliga, så framgår av samtliga nyssnämnda framställningar om förhöjt underhåll otvetydigt, att de nu utgående underhållen äro för knappt tillmätta för vår tid med dess starkt sjunkande penningvärde. Ej ens med de lägsta möjliga anspråk förmå samma underhåll att räcka till fyllande av livets nödort, något som helt naturligt allt tydligare framträder ju äldre underhållstagarna bliva och förvärvsförmågan i följd härav avtager för att slutligen alldeles upphöra.

När staten tillförsäkrat denna kategori av sina tjänare som erkänsla för deras arbete förmånen av ett underhållsbidrag på gamla dagar, på det de ej måtte lida verklig nöd, synes ock statens värdighet kräva, att åt denna förmån gives en sådan omfattning, att det med densamma avsedda ändamålet fullt uppnås.

Enligt vår uppfattning kan detta syfte bäst vinnas genom att såsom norm för understödets utgående fortfarande vidhålla levnadsålders- och den

därmed sammanfallande behovssynpunkten. En dylik princip för underhållens fastställande har givetvis till följd, att de äldre gratialisterna komma i åtnjutande av ett högre understödsbelopp, allt eftersom deras förmåga att genom eget arbete försörja sig minskas, och ett understöd tillräckligt att tillsammans med arbetsinkomsten motsvara, vad som kan hindra dem från att lida nöd.

Denna vår åsikt kunna vi även stödja på den historiska utvecklingen av bestämmelserna angående underhållsutdelningen.»

Detta uttalande är väl värt att läsas och begrundas.

Det skulle ju varit önskvärt, att de sakkunniges förslag i sin helhet blivit godkänt, men då vissa olägenheter medfölja rubbning i en redan uppgjord statsreglering, hava vi ansett oss böra följa Kungl. Maj:ts förslag därutinnan, att de ändrade underhållsbestämmelserna skulle tillämpas från och med den 1 januari 1915.

Förslagets genomförande förutsätter ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring enligt de sakkunniges hemställan. Sådant ändringsförslag har ock i proposition nr 217 inkommit till riksdagen.

Under återopande av vad sålunda blivit anført och med hänvisning till de sakkunniges utredning med däri ingående motivering samt till byråchefen K. Dickmans motionen bilagda beräkningar få vi alltså vördsamt hemställa, att riksdagen ville besluta,

att nuvarande och blivande underhållstagare från Vadstena krigsmanshuskassa måtte komma i åtnjutande av ett förhöjt årligt underhållsbelopp

vid fyllda 50 år till 75 kronor och

» » 60 » » 100 » ;

att till underhållstagare, som den 1 januari 1914 uppnått 67 levnadsår, gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas till 200 kronor årligen;

att till underhållstagare, som drabbas av övergångsbestämmelserna i berörda lag, underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa måtte bestämmas

för dem, som äro födda år 1847 till 125 kr., och

» » » » » » 1848 » 110 » ;

att såsom begravningshjälpen efter avliden underhållstagare måtte få utbetalas ett belopp av 30 kronor;

att till bestridande av kostnaderna för de ökade

underhållen det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget å 294,000 kronor under benämning »förhöjning i gratialen åt avskedat manskap» måtte höjas för år 1915 med antingen 676,000 kronor (enligt byråchefen Dickmans alternativ 1) till 970,000 kronor, eller 500,000 kronor till 794,000 kronor (enligt samme byråchefs alternativ 2);

att det under tionde huvudtiteln uppförda årliga anslaget av 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» måtte uppdelas i tvenne anslag å sagda huvudtitel, ett å 106,000 kronor under titel »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och ett å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa»; samt

att nu gällande bestämmelser beträffande korprals- och vice korpralstilläggs utgående måtte bibehållas oförändrade.

Stockholm den 11 juli 1914.

Conrad Vahlquist.

Oscar Bogren

Bernhard Nilsson.

Thure Widlund.

J. A. Jonsson.

O. H. Svensson.

P. O. Lundell.

O. Alfr. Berg.

Anders Olsson.

Axel E. Lindvall.

Carl Lorentzon.

Vadstena krigsmanshuskassa.

I det följande förutsättes, att det beslut om förhöjningar i pensionerna, som kan komma att fattas, träder i kraft först vid 1915 års början. Vid denna tidpunkt beräknas kassans kapital utgöra omkring 4,284,000 kronor.

Enligt uppdrag har jag utfört beräkningar över kostnaderna enligt 3 olika alternativ.

Alternativ 1.

Sakkunniges förslag bibehålles utom i det ovan nämnda avseendet, att pensionsförhöjningarna tillämpas först från och med år 1915.

Den å sid. 60 i sakkunniges utredning förekommande tabellen kommer då att ersättas med följande.

Kassans beräknade framtida tillgångar och utgifter i tusental kronor.

År	Totala pensions- utbetalningar	T i l l g å n g a r		
		Nuvarande årligt anslag	Konsumerings- av nuvarande kapital	Nytt anslag
1	2	3	4	5
1915.....	1,649	514	459	676
1916.....	1,587	514	439	634
1917.....	1,524	514	419	591
1918.....	1,459	514	399	546
1919.....	1,399	514	380	505
1920.....	1,335	514	360	461
1921.....	1,276	514	340	422
1922.....	1,218	514	320	384
1923.....	1,160	514	300	346
1924.....	1,105	514	280	311
1925.....	1,054	514	260	280
1926.....	1,002	514	240	248
1927.....	957	514	220	223
1928.....	908	514	200	194
1929.....	860	514	180	166
1930.....	813	514	160	139
1931.....	769	514	140	115
1932.....	724	514	120	90
1933.....	679	514	100	65
1934.....	636	514	80	42
1935.....	594	514	60	20
1936.....	557	514	40	3
1937.....	520	514	20	—

Den årliga minskningen i kassans bidrag till utgifterna har beräknats till 19,745 kronor.

Alternativ 2.

Samma förutsättning som i alternativ 1 med avseende på pensionsbeloppen. Däremot skall det nya statsanslaget begränsas till högst 500,000 kronor om året.

Såsom följande tabell utvisar, skulle detta nya anslag behöva utgå i 13 år, alltså från och med år 1915 till och med år 1927.

Kassans beräknade framtida tillgångar och utgifter i tusental kronor.

År	Totala pensions- utbetalningar	T i l l g å n g a r			
		Nuvarande årligt anslag	Nytt anslag	Konsumering av kassans kapital	Kassans återstående kapital
1	2	3	4	5	6
1915.....	1,649	514	500	635	3,724
1916.....	1,587	514	500	573	3,281
1917.....	1,524	514	500	510	2,886
1918.....	1,459	514	500	445	2,542
1919.....	1,399	514	500	385	2,246
1920.....	1,335	514	500	321	2,004
1921.....	1,276	514	500	262	1,812
1922.....	1,218	514	500	204	1,671
1923.....	1,160	514	500	146	1,583
1924.....	1,105	514	500	91	1,547
1925.....	1,054	514	500	40	1,561
1926.....	1,002	514	500	12	1,628
1927.....	957	514	500	57	1,742
1928.....	908	514	0	394	1,409
1929.....	860	514	0	346	1,112
1930.....	813	514	0	299	852
1931.....	769	514	0	255	627
1932.....	724	514	0	210	439
1933.....	679	514	0	165	289
1934.....	636	514	0	122	177
1935.....	594	514	0	80	103
1936.....	557	514	0	43	64
1937.....	520	514	0	6	60

Alternativ 3.

De, som äro födda före år 1847, erhålla årligen från och med år 1915 en pension av 200 kronor. För de övriga förbliva de nuvarande pensionsbestämmelserna gällande.

Den å sid. 54 i sakkunniges betänkande uppställda tabellen för pensionsutbetalningar skall under dessa antaganden ersättas med nedanstående tabell.

För de redan pensionerade kommer kolumn 3 att minskas och således också kolumn 4.

Av de i tjänst varande äro inga födda före år 1847. Kolumn 6 bortfaller således, och kolumn 7 blir densamma som kolumn 5.

Pensionsutbetalningar i tusental kronor.

Under år	Den 1/1 1913 pensionerade			Den 1/1 1913 i tjänst varande	Summa	
	Enligt nu gällande bestämmelser	Förhöjningar	Summa utbetalningar	Summa utbetalningar	Enligt nu gällande bestämmelser	Summa utbetalningar
1915	752	675	1,427	73	830	1,505
1916	728	609	1,337	88	816	1,425
1917	703	549	1,252	98	801	1,350
1918	678	490	1,168	107	785	1,275
1919	652	437	1,089	116	768	1,205
1920	625	386	1,011	123	748	1,134
1921	597	340	937	132	729	1,069
1922	570	297	867	140	710	1,007
1923	543	255	798	149	692	947
1924	517	215	732	159	676	891
1925	492	179	671	170	662	841
1926	467	147	614	178	645	792
1927	442	124	566	186	628	752
1928	417	103	520	191	608	711
1929	393	85	478	194	587	672
1930	369	69	438	195	564	633
1931	346	56	402	196	542	598
1932	322	43	365	196	518	561
1933	299	31	330	194	493	524
1934	275	21	296	192	467	488
1935	252	15	267	188	440	455
1936	230	11	241	184	414	425
1937	208	8	216	180	388	396
1938	188	5	193	176	364	369
1939	169	3	172	172	341	344
1940	151	2	153	167	318	320
1941	133	2	135	162	295	297
1942	118	2	120	157	275	277
1943	103	1	104	152	255	256
1944	89	0	89	148	237	237
1945	77	0	77	142	219	219
1946	65	0	65	137	202	202
1947	54	0	54	131	185	185
1948	45	0	45	125	170	170
1949	38	0	38	118	156	156
1950	31	0	31	112	143	143
1951	26	0	26	105	131	131
1952	22	0	22	99	121	121
1953	19	0	19	92	111	111
1954	16	0	16	86	102	102

Under år	Den 1/1 1913 pensionerade			Den 1/1 1913 i tjänst varande	Summa	
	Enligt nu gällande bestämmelser	Förhöjningar	Summa utbetalningar	Summa utbetalningar	Enligt nu gällande bestämmelser	Summa utbetalningar
1955	14	0	14	78	92	92
1956	12	0	12	71	83	83
1957	11	0	11	65	76	76
1958	9	0	9	59	68	68
1959	8	0	8	53	61	61
1960	7	0	7	47	54	54
1961	6	0	6	42	48	48
1962	5	0	5	37	42	42
1963	5	0	5	31	36	36
1964	4	0	4	26	30	30
1965	3	0	3	21	24	24
1966	3	0	3	17	20	20
1967	2	0	2	14	16	16
1968	1	0	1	10	11	11
1969	1	0	1	8	9	9
1970	1	0	1	6	7	7
1971	0	0	0	4	4	4
1972	0	0	0	3	3	3
1973	0	0	0	3	3	3
1974	0	0	0	2	2	2
1975	0	0	0	2	2	2
1976	0	0	0	1	1	1
1977						
1978						
1979						

Kassans beräknade framtida tillgångar och utgifter i tusental kronor.

År	Totala pensions-utbetalningar	Tillgångar		
		Nuvarande årligt anslag	Konsumering av nuvarande kapital	Nytt anslag
1	2	3	4	5
1915	1,505	514	529	462
1916	1,425	514	502	409
1917	1,350	514	474	362
1918	1,275	514	446	315
1919	1,205	514	418	273
1920	1,134	514	390	230
1921	1,069	514	362	193
1922	1,007	514	334	159
1923	947	514	307	126
1924	891	514	279	98

År	Totala pensions- utbetalningar	T i l l g å n g a r		
		Nuvarande årligt anslag	Konsumerings av nuvarande kapital	Nytt anslag
1	2	3	4	5
1925.....	841	514	251	76
1926.....	792	514	223	55
1927.....	752	514	195	43
1928.....	711	514	167	30
1929.....	672	514	139	19
1930.....	633	514	111	8
1931.....	598	514	84	0
1932.....	561	514	56	0
1933.....	524	514	28	0
1934.....	488			
1935.....				
1936.....				
1937.....				

Under åren 1915—1933 överstiga utgifterna det årliga anslaget 514,000 kronor. Kapitalet antages därför konsumeras under dessa år på så sätt, att kassans bidrag till utgifterna årligen minskas med ett *konstant* belopp. I detta fall är den årliga minskningen 27,864 kronor.

Bilaga 2.

Vadstena krigsmanshuskassa.

Alternativ 4.

De, som äro födda före år 1847 år 1847 år 1848 år 1849 år 1850 år 1851
erhålla fr. o. m. ... år 1915 1915 1915 1916 1917 1918
i årligt underhåll.. Kr. 200 125 110 95 80 65
dock icke mindre än enligt nu gällande pensionsbestämmelser. För de övriga för-
bliva de nuvarande bestämmelserna gällande.

Detta alternativ sammanfaller sålunda med alternativ 3 i min näst föregående promemoria, utom i vad som rör de personer, som äro födda något av de fem åren 1847—1851.

Enligt nu ifrågavarande alternativ kommer den i sakkunniges betänkande å sid. 54 angivna tabellen att få ett liknande utseende som under alternativ 3 angivits, dock att de beräknade utbetalningarna under de olika åren bliva något, högst 67,000 kronor, större. Det torde därför icke vara behövt att här återgiva tabellen, utan nöjer jag mig med att angiva, huru den å sid. 60 förekommande tabellen i detta fall kommer att te sig.

Kassans beräknade framtida tillgångar och utgifter i tusental kronor.

År	Totala pensions- utbetalningar	T i l l g å n g a r		
		Nuvarande årligt anslag	Konsumerings av nuvarande kapital	Nytt anslag
1	2	3	4	5
1915.....	1,542	514	529	499
1916.....	1,480	514	502	464
1917.....	1,416	514	474	428
1918.....	1,342	514	446	382
1919.....	1,265	514	418	333
1920.....	1,186	514	390	282
1921.....	1,113	514	362	237
1922.....	1,043	514	334	195
1923.....	978	514	307	157
1924.....	918	514	279	125
1925.....	865	514	251	100
1926.....	813	514	223	76
1927.....	770	514	195	61
1928.....	726	514	167	45
1929.....	684	514	139	31
1930.....	643	514	111	18
1931.....	605	514	84	7
1932.....	565	514	56	0
1933.....	527	514	28	0

Om, i stället för ett sjunkande, ett konstant nytt årligt anslag beviljades, skulle det, om det sattes till 500,000 kronor, endast behöva utgå under högst 7 år; om det sattes till 400,000 kronor, skulle det behöva utgå under högst 9 år.

Stockholm den 28 maj 1914.

Karl Dickman.